

האם על עובד סוציאלי מחויב ודואג להיענות לחוק ולסעיפיו?

עיגון מעמד העובד הסוציאלי בישראל בחקיקה

מאת שמואל גולדשטיין ועל גירון הוצאת האגודה לקידום העבודה הסוציאלית בישראל, מיסודו של איגוד העובדים הסוציאליים. תל אביב, 2018, 88 עמודים.

מדובר בעשרות חוקים ותקנות, המנחים דרכי קבלת החלטות בדבר גורלם של אנשים: קטינים, בני נוער, תלמידים ומשפחותיהם, בני זוג ובני משפחה, חוסים, חסרי ישע וחולי נפש, עוברי חוק צעירים ומבוגרים, מתמכרים ומטרידים, אנשים הסובלים מנכויות, מעיוורון וממגבלות, נפגעי תאונות דרכים, קרבנות עבירה ונפגעי איבה. בהתייחס לכל אחת מקבוצות אלה, החוק מעניק תפקיד מוגדר לעובדים הסוציאליים. אף אם לא תמיד נהיה מודעים לכך, שיקול הדעת המקצועי של העובד הסוציאלי נגזר לא אחת מהוראות החוק ותקנותיו. לעובד הסוציאלי יש "מונופול" מקצועי, בלבדיות, רק כשליש מחוקים אלה. בשאר החוקים משתלבים אנשי מקצוע נוספים ובהם רופאים, פסיכולוגים ומשפטנים, לצורך קבלת החלטות ובביצוע מטלות ותפקידים שבמרכזם הפרט והמשפחה.

אם נשאל עובד סוציאלי אם יש זיקה בין עבודתו לחוק, נזכה על פי רוב לתשובה אחידה: מה פתאום? עוטי גלימה עוסקים בחוק; אני איש טיפול. אותי מנחים הידע, הכישורים והערכים שרכשתי. ספק אם אנו, העובדים הסוציאליים, מודעים לרביעי החוקים שכיום אמורים להנחות אותנו בשיקולינו ובהחלטותינו, וספק אם אנו מקפידים להיענות לכולם ובמלואם. ספרם החדש, המקורי והחשוב של שמואל גולדשטיין ופרופ' יעל גירון בוחן שאלה זו לנוכח מגמה גוברת של עיגון מעמדו של העובד הסוציאלי והרחבת סמכויותיו על פי חוק. הספר בוחן אם קיימת הלימה בין מגמת חקיקה זו לפרקטיקה היום-יומית של העובד הסוציאלי, האמור לפעול על בסיס הידע והכישורים שלו ועל בסיס ערכי המקצוע. תרומתו המרכזית של הספר היא בהציעו

כתיבת ספר זה הייתה אתגר של ממש. ראשית, ליקוט כל החוקים שנזכר בהם העובד הסוציאלי ומוגדר בהם תפקידו משפטית. שנית, יצירת הבחנה בין תחומי חקיקה לאור מגוון מיונים. האתגר השלישי מתבטא במאמץ לבחון את התפקיד המקצועי שממלא עובד סוציאלי

התפנית במעמדו של העובד הסוציאלי בישראל ובהכרה המקצועית בו נוצרה עם חקיקת חוק העובדים הסוציאליים-1996 בכנסת. החקיקה עיגנה את ההכרה החברתית, המשפטית והמקצועית בעובדים הסוציאליים ואפשרה את הגדרת תפקידיהם. הגב' אורה נמיר, שרת העבודה והרווחה באותם ימים, קידמה משמעותית חקיקת חוק זה, בהכירה בזאתם ובתרומתם המיוחדת של העובדים הסוציאליים למגוון שירותי חברה ורווחה. מאז נחקק החוק, תפקידים חברתיים רגישים ומטלות מקצועיות ייחודיות בתחומי חברה רבים הוגדרו כתפקידי העובדים הסוציאליים והופקדו בידיהם. טבלה 3 בנספח לספר מדגימה כיצד, עם השנים, הועברו תפקידים חברתיים רבים ורגישים ביותר לסמכותם ולאחריותם של העובדים הסוציאליים - אם בחקיקה ראשית ואם בתיקונים רבים ומשמעותיים שנתקבלו לחוקים קיימים.

כתיבת ספר זה הייתה אתגר של ממש. ראשית, ליקוט כל החוקים שנזכר בהם העובד הסוציאלי ומוגדר בהם תפקידו משפטית. שנית, יצירת הבחנה בין תחומי חקיקה לאור מגוון מיונים.

מראה המשקפת את המציאות שבה פועלים עובדים סוציאליים בארגונים מקומיים וממלכתיים, בחברות ובמלכ"רים: כולנו כפופים לסעיפי חוק האמורים להנחות את עבודתנו היום-יומית. אין מדובר רק ב"פקידי סעד" ("עובדים סוציאליים לחוק...") אלא גם בעובדים סוציאליים שאינם בעלי מעמד פורמלי זה. פרופ' יעל גירון היא חוקרת בעלת שם, מרצה בעבודה סוציאלית, המובילה שינויים וחיידושים רבים במקצוע. שמואל גולדשטיין הוא עובד סוציאלי בכיר, אשר בחן תחומי התמחות שונים במקצוע, ריכז את מועצת העבודה הסוציאלית ואת ועדותיה מיום הקמתן ופרסם הרבה מן הידע שצבר בתפקידיו אלה.

ספרם החדש של גולדשטיין וגירון מקיף 18 פרקים עתירי מידע ותובנה, וכן 11 טבלאות כנספחים. מפליא, אך כקורא נמשכתי תחילה לעיין בנספחים שבסוף הספר. הם מפרטים את כל חוקי מדינת ישראל והתיקונים לחוק המחייבים את העובד הסוציאלי ומנחים את עבודתו. הנספח הראשון מפתיע: הוא מפרט 103 מחוקי מדינת ישראל ו-93 תקנות, שבהם מעוגן מעמד העובד הסוציאלי ומוגדרים מעמדו ותפקידיו.

פרופ' אמריטוס אורי ינאי - בית הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית, האוניברסיטה העברית בירושלים. uri.yanay@mail.huji.ac.il

שהחוק מעניק לעובד הסוציאלי. החלטות המבוססות על כוח זה עלולות להכריע את גורלו של פונה ומשפחתו. מדובר לא רק בכוחם של עובדים סוציאליים בוועדות לסוגיהן, אלא גם בשימוש בכלים של פיקוח חברתי הנעשה ביוזמתו או שלא ביוזמתו, ביעוץ ובהכוונה. תשומת לב רבה מקדישים המהפכנים ל"זירת המחלוקת" בין עורכי דין לעובדים סוציאליים ולצורך לשתף פעולה עמוס חרף עמדות, גישות והתייחסויות שונות שלהם וראייה שונה של טובת ה"פונה". האם החוק מעניק מעמד זהה או שונה לעמדות ולטיעונים של עובדים סוציאליים לעומת עמדות המשפטים? ודעתו של מי תקבע בסופו של דבר?

חשיבותו של הספר רבה למי שלומד עבודה סוציאלית, מלמד את המקצוע ומתמודד עם שאלות של ערכים, אתיקה ופרקטיקה. הספר קורא לכולנו להיות מודעים לאופן שאנו מאמצים ומפרשים את החוק ומצייתים לו, על התועלת והמחיר החברתי והמקצועי הכרוכים בכך. ספק אם ניתן לסיים סקירה זו מבלי להעלות את הציווי המשלים: את חובתם של עובדים סוציאליים לשנות ולשפר את החברה על ידי העלאת של יוזמות חקיקה. דווקא מזווית חשובה זאת, ראוי היה לבחון את תפקידם של עובדים סוציאליים בהעלאת יוזמות, הצעות חוק ותיקונים בחוק, במגמה לשפר את רמתם ואיכותם של חי הפרט והמשפחה באמצעות חקיקה.

הציבור, וגם חברי הכנסת, מצפים מעובדים סוציאליים ליזום חקיקה חברתית רגישה, מסייעת ותומכת באוכלוסייה בכלל, וכזו שתסייע לקבוצות קשות יום בפרט. משמע, תפקידם של העובדים הסוציאליים הוא לא רק לציית לחוק ולעמוד בדרישותיו. עליהם לפעול ולהשפיע על קובעי המדיניות ולשכנעם - על יסוד הידע, המעמד והניסיון המקצועי שלהם - לשנות את החוק, לשפרו ולהיטיב עם הציבור. יש בקריאה זו כדי לסכם את ספרם המקורי והחשוב של שמואל גולדשטיין ופרופ' יעל גירון.

מציעות כלי לשינוי ולפריצה ממעגלי המצוקות למיניהן. רובן לובש אופי אישי, שיפוטי, שלא תמיד מכבד את הפונים ומטפליהם.

האם קיומה של חקיקה משתלב עם כללי עבודתם של פרופסיונלים הפועלים על פי אדני מקצוע, אתיקה וערכים מיוחדים? הכפפת אנשי מקצוע לחוק מעלה סוגיות פרופסיונליות עקרוניות רבות. כמו מקצועות חופשיים אחרים, מקצוע העבודה הסוציאלית מתבסס על שיקול דעת מקצועי. הפרופסיונל בוחר את המידע שאסף, שוקל אותו ומקבל את החלטותיו על בסיס מידע זה. האם החוק מותיר חופש בשיקול הדעת? האם הוא מאפשר בחירה של דרכי התערבות מתאימות ומועילות לטיפול בנזקק? במשפחתו? האין החוק מצמצם שיקול דעת ולעיתים אף שולל אותו?

לדעת המחברים, עיגון מעמדו של העובד הסוציאלי בחוק הגביר את עומס העבודה המוטל עליו. מעבר לעבודתם השוטפת, נקראים עובדים סוציאליים להכין ולהגיש מסמכים, תסקירים וחוות דעת מנומקות לארגונים שונים, לערכאות ולבתי משפט.

בשל כך, עצם קיום החוק מחייב את המטפל לגלות לעתים גם כישורי "חוקר", שמצאי חקירתו יופיעו בתסקיר שעליו להגיש. ואכן, לאחר שיצר קשר טיפולי הולם עם פונה, למי מחויב העובד הסוציאלי? למי נתונה נאמנותו המקצועית? האין בדילמה זו כדי לבטל את קיום ערכי מקצוע העבודה הסוציאלית או לסתור את כללי האתיקה המאפיינים מקצוע זה?

לדעת המחברים, עובדים סוציאליים מסתייגים תכופות משימוש ב"סמכות" שהחוק העניק להם ומהסתייעות בה. חלקם נמנעים מקצועית משימוש בסמכות זו ואחרים נבוכים מהשימוש בה. החוק מעניק "סמכות" רבה יחסית לעובדים סוציאליים לשם מילוי תפקידם, אך רבים מסתייגים מהפעלתה אף ביוזמתם שזו עשויה להועיל להליך הטיפולי.

ומנגד, מזהירים המחברים מפני "שכרון הכוח"

האתגר השלישי מתבטא במאמץ לבחון את התפקיד המקצועי שממלא עובד סוציאלי בכל אחד מחוקים אלה ואת משמעות החקיקה למקצוע העבודה הסוציאלית ולעובדים הסוציאליים.

הספר עצמו תמציתי וקצר ולכן מחייב קריאה רגישה וממוקדת. העובדה שהודפס במתכונת קלה וצפופה (מאוד) מחייבת ריכוז רב בקריאת הפרטים הרבים, הממצאים והטיעונים החשובים האצורים בו.

כך למשל, גולדשטיין וגירון תמהים כיצד - חרף חקיקה רחבה שעליה עמלו חברי כנסת וגאווות הרשויות על חוקים אלה - בהיעדר תקציב, חלקם כלל אינו מוצע לציבור וספק אם יש בהם כדי לשפר את חיי הנזקקים. חוקים אלה אמנם מעניקים הכרה פורמלית לצורכי הנזקק, אולם בהיעדר משאבים אין בהם כדי להבטיח סיוע מעשי, טיפולי או תומך. הפונים, וגם המסייעים, לכודים אפוא בין ההכרזה על קיום הזכות לבין מציאות היותה ערטילאית בלבד.

נכון עשו המחברים שהקדישו מקום מיוחד לאזכור חוק שירותי הסעד, תשי"ח-1958, שעליו מושתתים שירותי הרווחה במדינת ישראל. חוק זה מחייב כל רשות מקומית להקים שירות רווחה, אולם אין הוא מקנה לציבור כל זכות פורמלית לקבלת עזרה, טיפול או סיוע. כל רשות מקומית יכולה אפוא להגיש לתושבים הספייים ומנוכנותה לתקצב שירותי רווחה. בהיעדר זכאות המוגדרת בחוק, אדם שבקשתו לסייע או לטיפול נדחתה, או שהוא מבקש שישקלו מחדש החלטה בעניינו, צריך לשים מבטחו בוועדת ערר - אם היא קיימת, מתכנסת ופועלת במקום מגוריו.

כן גורסים המחברים כי המדינה מתגאה בתכניות לצמצום ממדי אבטלה ועוני, אך בפועל מתבטאות תכניות אלה בהנחיות לטיפול בעניים ובמובטלים כפרטים. הכוונה בבסיס תכניות אלה היא כמובן חיובית, אך בפועל מעגנת המדינה בחוק תכניות דלות לטיפול באוכלוסייה חלשה. תכניות אלה, המנחות עובדים סוציאליים, אינן

בדידות

מאת סטנלי רבין,
אנדרה מטלון
ובנימין מעוז

הוצאת הקיבוץ המאוחד,
סדרת קו אדום, 2015

בדידות היא תופעה מגוונת; לעתים קשה להגדרה, לעתים מתעתעת. שלושה מומחי נפש: הפסיכולוג הקליני ד"ר סטנלי רבין, הפסיכיאטר פרופ' בנימין מעוז ז"ל, והרופא המומחה לרפואת המשפחה ד"ר אנדרה מטלון, חברו יחד לכתיבת ספר על פניה השונים של תופעת הבדידות. ההרכב המיוחד של הכותבים, בעלי מקצועות שונים, המתייחסים לבדידות מזוויות מגוונות, מבטיח - וגם מקיים - שהספר יהיה מעניין, מושכל ואפילו מותח.

הגדרות רבות לבדידות. לפי המחברים, בדידות היא "חוויה קיומית אנושית המשותפת לכל בני האדם... מגדירה מצב חברתי-רגשי המבטא חוסר השתייכות, ריחוק מאנשים ומסביבה אנושית" (עמ' 35). פרקי הספר ברורים ומוגדרים. תחילתו במבט אישי, כשכל אחד משלושת הכותבים מתייחס למצבי בדידות שחווה הוא עצמו במהלך חייו. כל אחד בדרכו, במקומו ובתקופתו. פרופ' מעוז, למשל, מתאר מצבי בדידות החל מילדותו המוקדמת ודרך תחנות רבות בהמשך. הוא מסכם בתיאור אופני ההתמודדות שלו עם הבדידות: מוזיקה, חברים קרובים והומור משולב באירוניה. "בדיעבד אני מבין שחוויות הבדידות המוכרת לי קשורה בדרך כלל בתחושת חוסר שייכות ושונות... ידעתי... לבטא את השונות שלי בדרך שהניבה גם סיפוק וקשר עם 'שונות' אחרים" (עמ' 26).

בהמשך, הספר עוסק בהיבט התיאורטי של הבדידות - הגדרותיה ופניה השונים על פי תיאורטיקנים שונים, בהתייחס לתקופות חיים שונות ולסטטוסים שונים (זמנית, קיומית ועוד). הבדידות עשויה להיתפס כשלילית, אבל גם כחיובית - כמקור ליצירתיות וכמאפשרת מגע עם העולם הפנימי. איך היהדות רואה את הבדידות? פרק מעניין ומרתק, שמתחיל בבריאת האדם ובשאלה העולה משני סיפורי הבריאה המופיעים בספר בראשית: האם נברא האדם יחיד, בודד, או כזוג? בדידותו של הנביא, המובנית באישיותו ובתפקידו, מודגמת בדמויותיהם של יונה, ירמיהו ואליהו, על השונות שבהן והפרשנות המרתקת. יונה, למשל, מתואר כ"אדם בודד המחפש את הכיוון והיעוד של חייו, אך חושש ולא בטוח ביכולתו למוצאם" (עמ' 53). פרקים נוספים מוקדשים לבדידות בעבודה - "נושא ארגוני ובינאישי", שמעבר לאישי הוא מובנה בתפקידים כגון מנהל, שופט ומטפל, וגם לבדידות כמצב רגשי - מעיק ומעכב, אך גם מקדם ומפתח. ויש גם בדידות מצבית. למשל, בדידותו של המהגר. להגירה פנים רבות, חיוביות ושליליות, אובייקטיביות וסובייקטיביות. "תמיד נכלל בה מרכיב הבדידות... והדבר כרוך פעמים רבות בחוויות בדידות קשות ומשמעותיות... שלעתים הופכות לטראומה אישית-חברתית-תרבותית" (עמ' 84). בדידות ההגירה מושפעת מגילו של המהגר, ממצבו המשפחתי וממקומו במשפחה, מארץ מוצאו ומארץ היעד. בהתאם לכך, גם דרכי ההתמודדות שונות. מצב אחר הוא בדידות במצבי חולי ונכות. שילוב של בדידות וחרדה הוא הדומיננטי במצבי חולי וחרדת מוות. "לעתים קרובות, מי שסובל מחרדה מרגיש בודד מאוד עם רגשותיו וחוויותיו הקשים. לעתים עליו להסתיר אותם... מפני שהוא מתבייש... או אחרים אינם מבינים או אינם יודעים כיצד להקשיב" (עמ' 98). תיאורי מקרים משולבים בכל הפרקים, אבל בפרק זה הם מורחבים ומודגשים וממחישים את מורכבות המצב והבדידות שבו. כאן, דרכי ההתמודדות עם הבדידות הן לעתים חלשות ונדרשת התערבות טיפולית מקצועית. התייחסות מיוחדת ניתנת לבדידות בזקנה, לבדידות נוכח מוות, לבדידות רגשית ולבדידות וירטואלית. כל נושא נדון לעומק, אך גם בענייניות ובתמציתיות. המיקוד חד וברור: פתיחת שאלות לצד מתן תשובות ויצירת מצע מבורך להמשך לימוד וחקר. מי שרוצה בכך, יכול להתחיל בקריאת פרטי ביבליוגרפיה מרשימת המקורות הארוכה.

הכתיבה המשולבת של שלושה כותבים, שמקצועותיהם שונים אך משיקים ומשולבים, יוצרת מרקם יצירתי וייחודי. במהלך הקריאה בספר הוקסמתי שוב ושוב מיכולתו לעניין ולהלהיב, לפרוט על נימי המתח והסקרנות, לעצור את הנשימה. בדידות היא נושא מעניין ומרתק. קראו ושפטו בעצמכם. שלא כהרגלי בסקירות הספרים שאני כותבת, ברצוני להרחיב הפעם את היריעה ולהתייחס גם לחווייתי מועידת תל אביב-יפו הרביעית, שהוקדשה גם היא לנושא הבדידות והתקיימה בסמיכות זמן לכתיבת סקירה זאת.

בוועידה, הנושא קיבל כמה בלעדית והוצגו התייחסויות שונות אליו - אמנם על קצה המזלג (כי הוא רחב ועצום) ולפניו השליליים בלבד (שלא כמו בספר) - אבל לרוחב היריעה הייתה חשיבות גדולה. הן בהרצאות והן במושבים נוצר שיח רב-מקצועי מרהיב, מגוון ומעניין, שכלל שילוב מיוחד בין גישות תיאורטיות, דיווחים מהשדה וסיפורים אישיים יצירתיים. השילוב הזה, על כמה אחת, הציע דרך מיוחדת ורצינית להתייחסות לבדידות כאל תופעה אנושית. ההתמקדות בהיבטים השליליים שלה תרמה להתייחסות נרחבת גם לדרכי צמצומה.

ועוד הערה: הבדידות היא אחת התופעות השכיחות והבעייתיות בקרב מבוגרים, לעתים גם בקרב בעלי המשפחות שביניהם. היא עלולה להוביל לדיכאון ולמחלות. מתנדבים, אשר מקדישים מזמנם ומחיהם לליווי קשישים בודדים, הם בגדר "תרופה" חברתית אולטימטיבית.

אסיים בבית מהשיר החותם את הספר (עמ' 159):

"בדידותי

לפחד ממך?

את עיני או מפלט

בריחה או הזדמנות

כבלים או חופש

מסע אליו או ממנו" (עמ' 159)

אהובה אוברשטיין, MSW -
עו"ס מומחית.
ahuvao@walla.co.il

על המתוק ועל המר: על יצירה בזקנה ועל זקנה

השקת שני הספרים האלה, ששניהם עוסקים באופנים שונים בנושא הזקנה בספרות, התקיימה ב־19 במרץ 2018 באולם זאב סגל שבאוניברסיטת תל־אביב. במבואה של בניין נפתלי, סביב שולחנות הכיבוד ודוכני מכירת הספרים, התאספו הרבה אנשים, רובם בגיל הרלוונטי, שבאו לשמוע, לראות ולהיראות.

מנחה האירוע, פרופ' דב שמוטקין, פתח בדברי מבוא קצרים, ואחריו הרצתה ניצה אייל, פסיכולוגית קלינית וחוקרת בנושא ההזדקנות והזקנה. ניצה דיברה על יחסי הדורות במשפחה ועל הרגישויות שבהם, בעיקר בהיבטים תיאורטיים. המפגש הבינ־דורי עובר שלבים שונים במהלך החיים; שלבים שהם תלויי גיל, מורכבות היחסים, סגנונות אישיים ותפיסות זמן שונות. לדבריה, יש להתבונן בעבר כדי לחזק את העתיד. בין הילדים הבוגרים להוריהם מתקיימים קשרים קוגניטיביים (עמדות, תפיסות עולם ועוד), רגשיים וגם גופניים, בשעה שהיכולת הוורבלית נקטעת. כשמגיע שלב הפרידה מההורה, תוקפים אותנו הגעגועים, הזיכרונות, שחזורי אירועים משמעותיים, עניינים לא סגורים ועוצמות רגשיות. תהליך הפרידה האישי של ניצה מאמה מתואר ברגישות ובעוצמה בספרה "אל אמי".

הספר הרגיש, העדין והמלא אהבה נפתח בנקודת הזמן של תשעה חדשים לאחר מות האם וחוזר בצעדים קטנים וגדולים אחורה - להתחלה, לראשית. הראשית הזאת איננה נקודה מדויקת בזמן אלא זרימה של התחלה: "ראשית דבר הוא רק תעתוע. לכל ראשית דבר יש ראשית דבר משלה" (עמ' 93). תשעת החודשים שלאחר הפרידה מהאם נדמים כתשעה חודשי היריון. האבל והאובדן, עיבוד האין לקראת לידת הרגשות הנכתבים, נוכחות ההיעדר. הספר מתחיל לקרוא עור וגידים אחרי מפגש אקראי עם צעירים, בהמתנה לאור הירוק ברמזור. הם נוסעים להעניק זר פרחים לאמם לכבוד יום האם, והתחושה עולה במלוא עוצמתה: "כבר אין לי למי להביא". הפקק נשלף והכתיבה נמזגת.

על רגע ההודעה על מות אמה היא כותבת: "טלפון באמצע הלילה... מקשיבה לקול האיטי והזהיר... כמה פעמים כבר הייתי בסרט הזה: הרמתי את שפופרת הטלפון, הקשבתי לקול הזהיר, הלכתי אחרי הארון, הנחתי אבן על התולית. הייתי יתומה. עכשיו זה קורה באמת" (עמ' 18). בימיה האחרונים של האם, שכבר אינה מגיבה, יושבת ניצה לצדה, דוממת, חושבת על המוות הקרב ונזכרת בפיטר פן: "למות זאת הרפתקה גדולה באמת, קרא בהתלהבות פיטר פן, הילד הנצחי. אם הרפתקה היא הליכה אל הבלתי ידוע, כנראה שצדק. יש המסתכלים על המוות כעל סוג של מסע, של מעבר בין עולמות ובין מרחבים" (עמ' 41).

והתיאור המרגש: "אני מדמיינת לעצמי את החיים כמרכבה הרתומה לזוג סוסים, שחור ולבן; האחד מושך חזרה לעבר נקודת המוצא ואילו השני... לעבר נופים חדשים... בפרק האחרון של המסע, יש ושניהם מאיצים כאחד" (עמ' 75).

אייל כבר חקרה שלבים שונים בחיים, ועכשיו היא חוקרת את שלב הפרידה מההורה. כתיבתה רגישה ופיוטית, במלים קצרות ומשפטים הזורמים מהלב, זורמים ועוטפים גם אותי, מחבקים ונוגעים. גם אני שם, אחרי פרידה מאמי. שלוש שנים בלעדיה, והיא כה חסרה לי וכה נוכחת. לשמוע את ניצה אייל, לקרוא את ספרה, לחוות את האמפתיה - כל אלה היו עבורי חוויה מיוחדת במינה.

האירוע נמשך בדבריה של ד"ר מירי ורון, שיחד עם פרופ' אמיר כהן־שלו ערכה את הספר "על שפע היש הנמלט". ד"ר ורון דיברה בחום, ברגישות ובאהבה על הגעגועים לאם בספרה של ניצה אייל ובספרו של אלבר כהן - "הספר אשר לאמי" (תורגם מצרפתית ויצא לאור במהדורה מחודשת בשנת 2002, בהוצאת זמורה־ביתן). זו הייתה הרצאה מרתקת על מעגליות הקינה אל מול ליניאריות החיים והמוות. כדי ליהנות ממנה היה עליי לצאת, לאט ובהדרגה, ממלכודת הרגש, מאווירת הפרידה הרגשית. ד"ר מירי ורון היא מרצה מאתגרת!

הצצתי בספר. מלוא הטנא שירים נפלאים ומרגשים. שירים של חיים גורי, אבות ישורון, חורחה לואיס בורחס, חמוטל בר יוסף, פנחס שדה, טוביה ריבנר ועוד. כך למשל כותב טוביה ריבנר, בן 89: "זקן בזוי, בז משחר לטרף, כל הזע והנע שלל למקור החד. בז רעב חש קור תחת כנפיו. כמה זעיר הכול, כמה צעיר קול הצלילה! לצלול, כן, לצלול בעין צלולה ככרך על שפע היש הנמלט".

מאוחר יותר, מצאתי בספרייה את ספרו של אלבר כהן. הספר, שנכתב בשנת 1954, מבטא גם הוא רגשות עזים - של קינה, הלל וחרטה תוך בקשת מחילה. האם הגדולה והבן שהכזיב (אותה, ובעיקר את עצמו). חתם את האירוע פרופ' אמיר כהן־שלו, עורכו השני של "על שפע היש הנמלט", בהרצאה על אהבת הזקנה בשיר ובקולנוע. זו הייתה הרצאה יצירתית וקצבית, משולבת בהמחשה על גבי המסך.

הספר הוא אסופת שירים על זקנה. הוא מגוון, מעניין ומיוחד. בעודי כותבת סקירה זו, עלה בזיכרוני הספר "חוזר אל עצמך", העוסק בחיי אדם בין לידה לזקנה. הספר, בעריכת אריה בן גוריון ובהוצאת הקיבוץ המאוחד (1988), כולל לקט מעניין של קטעים מהמקורות ומהשירה עכשווית.

זה היה אירוע מרגש, שהושקו בו ספרים מיוחדים, בנושא המרתק את הקורא בכל מקום שהוא נמצא בו על רצף החיים.

**אירוע השקת הספרים
"אל אמי" של ניצה אייל,
בהוצאת הקיבוץ המאוחד,
ו"על שפע היש הנמלט" - שירה
בזקנה, זקנה בשירה" בעריכת
מירי ורון ואמיר כהן־שלו,
בהוצאת אבן חושן**

על שפע היש הנמלט
שירה בזקנה, זקנה בשירה
עריכת מירי ורון ואמיר כהן-שלו

